

Silver Meikar

Oranži revolutsiooni päevik

Tekst: Silver Meikar

Fotod: Silver Meikar ja Dirk Lustig

Kaart: REOR-Reklaam

Toimetus: Sven Maanso

Sisukord

Saateks	4
Hilinenud põhjendused	8
Kaks Viktorit	10
Esimene laagrinädal	12
PORA	18
Kiiev kaks nädalat hiljem	21
Juštšenko Ukraina	25
Janukovitši Ukraina	29
Revolutsiooni õhtu	42
Lõppsõna	49
Ukrainlaste võitlus oma õiguste eest (<i>Paul Lettens</i>)	50
Kronoloogia	52

Saateks

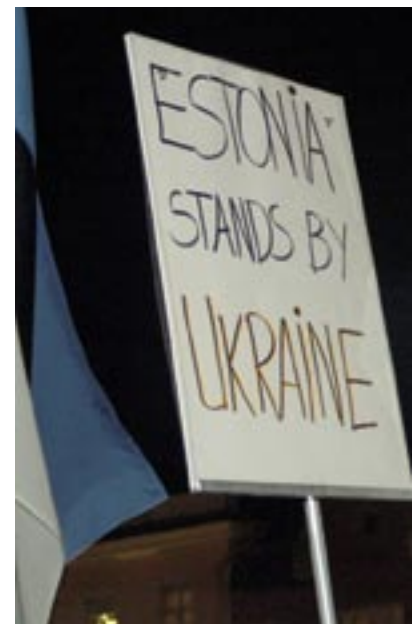
Ajaloolased, sotsioloogid ja filosoofid alles annavad tähenduse sellele, mis toimus 2004. aasta novembris-detsembris Kiievi Maidanil. Kuid oranžist revolutsioonist kirjutatakse juba raamatuid ja lavastatakse filme, sündmusi tiražeeritakse suveniiride ja diskidena. Hea või halb, kuid tegemist on moodsa *brand*'iga. Ei ole välistatud, et revolutsiooni vilju – nii nagu ajaloos varemgi on juhtunud – naudivad alguses need, kes ei olnud liikumise esirinnas. Kuid olen veendunud, mitte kaua. Ja hoolimata sellest, mis juhtub tulevikus – tegemist oli tõelise rahvarevolutsiooniga ja Maidanil sündis Ukraina Rahvus. Tundub küll veidi pateetiline, kuid on selge, et Maidan muutis rahva teadvust ja rahvas teadvustas oma õigust olla Rahvas. Väljakule kogunenud inimesed – ukraina rahvas – tegid selgeks, et Võim tuleneb Rahvast ja mitte vastupidi.

On teada, et sotsiaalsed ja ühiskondlikud protsessid toimuvad väga aeglaselt. Maidanil leidis aset oma-moodi aja kontsentreerumine ja kuu ajaga toimus see, milleks tavaliselt kulub aastakümneid – ühiskondliku teadvuse transformatsioon. Loodan, et tagasipöördumatu. Maidanil karastunud rahva eneseteadvust ei saa enam nii lihtsalt ja karistamatult alandada. See on oranži revolutsiooni, veretu ja naeratava, kõige tähtsam saavutus. Revolutsiooni selle klassikalises tähenduses nagu ei olnudki. Ka nüüd, mil Ukrainas sünnib paljudele mitte päris arusaadavaid asju, on enamik Maidani lihtliikmetest osavõtjaid oma tollase tegevuse õigsuses veendunud ja vajaduse korral talitavad samamoodi uuesti. Enamik revolutsioonist osavõtjaid on seesugusel seisukohal.

Neil rasketel päevadel toetas ukraina rahvast väga palju maailma avalik arvamus. Tajudes toetuse suurust, ei suutnud agoonias olev vana võim rahvast karistamatult maha suruda. Minule on ääretult meeldiv, et Eesti, maa, millest on saanud minu teine kodumaa, kuulub Ukraina demokratiseerimise suurimate toetajate hulka. Eesti valitsus teatas ühena esimestest oma toetusest Ukraina demokraatiale. Tähelepanuväärne on fakt, et üle poole Riigikogu liikmeist osales vaatlejana Ukraina

Toetusavalduse peakorraldajad
Vira Konõk ja Anatoli Ljutjuk

presidendivalimistel. Nende hulgas oli ka Silver Meikar, kellest sai ka oranži revolutsiooni aktiivne osaleja. Välisriigi parlamendisaadiku kohalolu Maidanil oli väljakul olnutele juba iseenesest väga tähtis ja seda eriti revolutsiooni esimestele päevadel. Kuid Silver Meikar andis ka praktilist abi.

Mõneks päevaks kodumaal tagasi.
Esinemine Raekoja platsil

Neil Ukrainale ajaloolistel päevadel me Silveriga esimest korda ka kohtusime. Toimus see Tallinnas, kui Ukrainlaste Kongress Eestis korraldas miitingu Ukraina presidendivalimiste võltsimise vastu ja Ukraina demokraatia toetuseks. Raekoja platsile tulid ukrainlaste toetuseks kokku peaaegu kõigi Eesti parteide, üliõpilasseltside ja rahvusvähemuste esindajad. Iidne Tallinna Raekoja plats muutus mõneks ajaks tõeliseks Maidaniks. Siinkohal on selge, et Silver võttis sellest kõigest inukalt osa. Täpselt samasugused sündmused toimusid üle maailma – ukraina diasporaa oli koos oma ajaloolise kodumaaga.

Käesolev raamat on kirjutatud reaalsele sündmustele tuginevalt. Tegu on sisemise vaatega sündmustele kõrvalise isiku poolt, kes noorusliku maksimalismiga võtab kõike toimuvat kui oma isiklikku asja. Kuni Ukraina sõiduni olid Silveri teadmised sellest maast piirdunud käibetõdedega kooliõpikust.

Kallid lugejad! Sellest raamatust ei leia te sündmuste süvaanalüüsi. Seda ei saagi veel olla, sest möödunud on liiga vähe aega. Siin astuvad teie ette Ajaloo hetked, mida on jäädvustatud inimeste ja sündmuste kaudu, mis jätsid osalejate mällu ja hinge ereda jälje. Loodan väga, et minu sõbra Silver Meikari raamat pakub teile suurt huvi.

Vira Konõk,
ajakirjanik, Eesti Ukrainlaste Kongressi esimees

Значення того, що відбувалось на київському Майдані в листопаді-грудні 2004 року, ще належить оцінити історикам, соціологам, філософам. А тим часом, про Помаранчеву революцію вже пишуть книги, знімають фільми, її тиражують у сувенірах і компакт-дисках. Добре це чи погано, зараз вона стала модним брендом. Не виключено, що плодами революції, як це нерідко буває в історії, спочатку скористаються зовсім не ті, хто був у її авангарді. Але впевнена – не надовго! Однак, як би не повернулося колесо історії, не підлягає сумніву одне – це була істинно народна революція, і на Майдані відбулось відродження української Нації. Можливо, це звучить трохи патетично, але вже очевидно, що Майдан здійснив переворот у свідомості людей, які відстояли своє право бути Народом. І цей Народ довів, що Влада існує для нього, а не навпаки.

Відомо, що соціальні і суспільні процеси протікають дуже повільно. На Майдані ж немовби відбулась концентрація часу, і протягом місяця сталося те, на що зазвичай ідуть десятиріччя – трансформація суспільної свідомості. Сподіваюсь – незворотна. Почуття власної гідності народу, який пройшов гартування Майданом, вже не можливо буде так просто і безкарно принижувати. І це головний здобуток революції – безкровної і усміхненої. Власне, це і не була революція в її класичному розумінні. Зараз, коли в Україні відбуваються часом не зовсім зрозумілі процеси, пересічні учасники Майдану все ж не сумніваються у правильності своїх тодішніх дій і, якщо потрібно, вчинили б так само, як у листопаді-грудні 2004. Так говорить більшість із них.

Дуже велику підтримку у ті тривожні дні надала українському народу міжнародна спільнота. Відчуваючи цю підтримку, стара влада, що вже перебувала в агонії, а тому була ще більш небезпечною, не могла безкарно розправитись з народом. І мені дуже приємно, що Естонія – країна, що стала моєю другою Батьківщиною, була серед найбільш активних прибічників демократичних перетворень в Україні. Естонський уряд один із перших висловився на захист української демократії. Показовим є і той

факт, що більше половини депутатів естонського парламенту були спостерігачами на виборах президента України. Серед них і Сільвер Мейкар, який, до того ж, став активним учасником Помаранчевої революції. Присутність на Майдані депутата парламенту іншої держави вже сама по собі була дуже важливою для підтримки його учасників, особливо у перші дні. До того ж, Сільвер надавав і суто практичну допомогу.

В час історичних подій в Україні ми і познайомилися з Сільвером. Сталося це у Таллінні під час підготовки до мітингу проти фальсифікації результатів президентських виборів і на підтримку демократичних сил в Україні, який організував Конгрес українців Естонії. Підтримати українців на Ратушну площу Таллінна прийшли представники майже всіх естонських політичних партій, студентських організацій, національно-культурних товариств Естонії – на якийсь час головна талліннська площа перетворилась на Майдан. Не треба і говорити, що Сільвер брав у мітингу активну участь. Подібні акції відбувались у всіх куточках земної кулі – українська діаспора була разом зі своєю історичною Батьківщиною.

Дорогі читачі! Ця книга написана на основі реальних подій і відображає погляд на них зсередини очима сторонньої людини, яка з юнацьким максималізмом прийняла події в не дуже до того відомій для неї країні за свою особисту справу. Адже до поїздки в Київ знання Сільвера про Україну обмежувались лише елементарними відомостями із шкільного підручника. В цій книзі Ви не знайдете глибокого аналізу тодішніх подій, його поки що і не може бути – надто мало часу пройшло. З її сторінок перед Вашим поглядом постануть закарбовані в людях та епізодах миттєвості Історії, які залишили найбільш глибокий слід в пам'яті і душі учасника подій. Дуже сподіваюсь, що книга-щоденник мого друга Сільвера Мейкара буде Вам цікавою.

Віра Коник
журналіст, голова Конгресу українців Естонії

Hilinenud põhjendused

12. detsembril 2004

Järgin Hermann Hesse kreedot, et ei ole mõtet kirjutada millestki, mida pole läbi elanud. Olen siin jaganud telki Ukraina noortega, tõstnud koos nendega käsi Iseisvusväljakul, mida kutsutakse ka Maidaniks ehk lihtsalt väljakuks, seisnud nendega õlg õla kõrval, vastas OMON-lastele kilbid, kiivrid ning kumminuiad.

Osalesin OSCE vaatlejana Ukraina presidendivalimiste mõlemas voorus, 31. oktoobril Ida-Ukrainas Gorlivkas ja 21. novembril Kiievi rajoonis. Pärast teise vooru lõppu ei naasnud ma teiste Riigikogu liikmetega Eestisse, vaid jäin Ukrainasse, seda peamiselt kolmel põhjusel.

Esiteks nägin ise võltsimisi. Kiievi äärelinnas olin tunnistajaks sellele, kuidas bussiga ringi sõitvad venekeelsed noormehed püüdsid “väljakirjutuspabereid” esitades häälendada mitmes jaoskonnas.

Teiseks kohtusin valimispäeva õhtul demokraatia eest võitleva organisatsiooni PORA lihtliikmetega ning nende nägemus tulevikku Ukrainast jättis väga sümpaatse mulje.

Ja kolmandaks olin kindel, et Kiievis saan olla märksa kasulikum ukrainlaste püüdlustele võidelda valimistulemuste võltsimise vastu.

Esimene laagrinädal oli kõige kriitilisem ning veriste kokkupõrgete tekkimise oht kõige suurem. Sellel ajal oli iga välismaalase viibimine laagris motivatsiooniallikaks kohalikele laagrielanikele, sest nad said kinnitust lootusele, et nad pole oma võitluses üksi.

Nüüd on Kiiev ja Lääne-Ukraina lootusrikas ning verevalamise puhkemist siinsetel tänavatel ei usu enam keegi. Küll aga on vene meedia Ida-Ukraina üle külvanud väärinformatsiooniga viimaste nädala sündmuste kohta ning sealsed inimesed muutunud ülejäänud Ukraina vastu veelgi agressiivsemaks.

Kiievis võis telke leida juba pärast esimest valimiste vooru

Valimiskastid Gorlivka linna koolimaja jaoskonnas

Revolutsiooni üks peakangelasi Julia Timošenko hääletamas. Sellele järgneval päeval algab revolutsioon.

Just seetõttu algab täna, teisipäeval, 14. detsembril viiekümnest sõidukist koosneva autokolonni reis mööda venemeelseid Lõuna- ja Ida-Ukraina linnu. Teekonna plaanitav pikkus on üle 3700 kilomeetri. Reisi eesmärk ei ole Juštšenkole kampaaniat teha, vaid jagada adekvaatset infot Kiievis toimunu, demokraatlike põhimõtete ning vabade ja ausate valimiste kohta. Tee peale jäävas neljateistkümnes linnas leiavad aset vabaõhuüritused – kontserdid, Kiievi sündmuste fotoväljapanekud, revolutsiooni kajastavate filmide seansid.

Olen ise abiks selle ürituse korraldamisel ja mul on kavas kõiki sündmusi kajastada. Samuti panen oma kodulehele üles kõik teekonna fotod.

Vene õigeusu kirik toetas Putini soosikut Janukovitšit. Mõned Ukraina õigeusklikud segasid poliitika ja religiooni.

Minu parim sõber revolutsioonijast Dirk Lustig. Šveitsi ärimees, kes 13 aastat tagasi Ukrainasse elama kolis

Kaks Viktorit

22. novembril, päeval pärast teist valimisvooru

“Härra Janukovitš, mul on teile üks hea ning üks halb uudis,” teatab valimiskomisjoni esimees päev pärast valimisi. “Kumma ma enne räägin?” – “Räägi halb enne,” vastab Janukovitš. “Halb uudis on see, et Juštšenko sai 54% häältest.” Janukovitš kahvatab ja vastab vihaselt: “No kurat! Sel juhul ei ole häid uudiseid olemaski!” Valimiskomisjoni esimees naeratab ja teatab: “Aga hea uudis on see, et teie saite 75%.”

See on üks paljudest anekdootidest, mis seadsid kahtluse alla demokraatlike presidendivalimiste võimalikkuse Ukrainas. Inimesed suudavad siin küll ette kujutada, et Viktor Juštšenko võidab, aga seda, et senine peaminister Viktor Janukovitš kaotab, on kujutleda raske.

Info valimistulemuste võimaliku võltsimise kohta Ukrainas pole kellelegi uus. Esimeses valimisvoorus vaatlisime jaoskondade tööd Ida-Ukrainas Donetskis lähedal Gorlivkas, kus elab palju kaevureid ning venemeelse Janukovitši toetus on üle 90%. Kaks nädalat tagasi käis seal valimas umbes 70% elanikest, mis on piirkonna keskmine aktiivsus. Pärast valimisjaoskondade sulgemist teatati, et nimekirjade järgi oli osalusprotsent Donetskis piirkonnas umbes 74%. Neli tundi hiljem oli aktiivsus üllatuslikult suurenenud 96 protsendini! Ühes jaoskonnas teatati 104-protsendilisest osavõtust! Enamik lisandunud valijatest hääletas kahtlemata Janukovitši poolt.

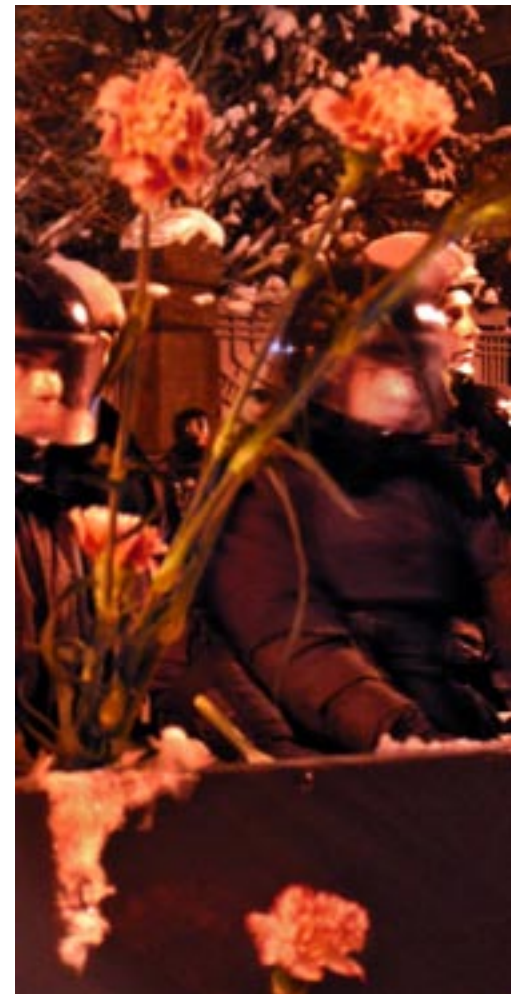
Seekord vaatleme Kiievi regiooni. Olin ühes Kiievi äärelinna valimisjaoskonnas tunnistajaks, kuidas agressiivse olekuga vene noori veeti bussidega ühest jaoskonnast teise ja nad püüdsid ajutist sissekirjutust tõendavate dokumentidega hääletada igas kohas. Nende bussi jälgis rühm vabatahtlikke, kes kõike ka filmis.

Uudised räägivad, et Venemaalt veeti Janukovitšimeelseid ukrainlasi valimistele bussidega, kusjuures sõit ja jook olid tasuta.

Meie autojuht jutustas, et Vinnitsas pidi tema ema enne valimisedeli kasti laskmist seda komisjoni esimehele näitama. Sedelil pidi olema õige nimi, muidu poleks traktor kevadel kartulivagusid sisse lükanud.

Puude oksid ehtisid kõikjal oranžid lindid

Kiievlased rääkisid sarkastiliselt, et kaks diktaatorit – Putin ja Lukašenka – õnnitlesid oma head sõpra Janukovišt võidu puhul juba enne, kui valimiskomisjon oli tulemused üldse teatavaks teinud.

Viimased tulemused näitavad, et Janukovišt poolt oli 49,7%, Juštšenko poolt 46,2% hääletanuist. Valimisjaoskondade ustel tehtud küsitlus ennustas aga tulemuseks vastavalt 43% ja 54%.

Kui keskvalimiskomisjon Janukovišt võitnuks kuulutas, toodi tolle asutuse juurde selleks ajaks 50 autobussitait erivägesid, kes pidid rahva laiali ajama. “See oli jube,” kirjeldas 25-aastane ajakirjanik Aljona, kelle kontori aknad just sinnapoole avanesid. “Läksin kokakoolat ostma ja poodi marssis 40 OMON-last, väljas aga

OMON'laste kaitserivi presidendipalee ees

parkisid Harkivi numbrimärkide ja kaetud klaasidega bussid.”

OSCE on juba jõudnud kuulutada, et Ukraina valimised ei olnud demokraatlikud.

Just sellepärast on Kiievi peatänaval mitukümmend tuhat Juštšenko pooldajat. Kuid Kiievist välja viivatel teedel ootavad veoautod kruusaga, mitu magistraali on juba suletud.

Juštšenko kuulutas Iseisvusväljakul ehk Maidanil, et revolutsioon on alanud.

Esimene laagrinädal

25. novembril

Valimispäeva öösel (21. november) aitasin Ukraina noorteorganisatsioonil PORA (“Aeg”) Maidanile esimest kümnet telki üles panna ning veetsin öö seal. Praegu on linnakus vähemalt 300 telki ja nende arv suureneb. Noored lubavad sinna jääda seniks, kuni Ukrainasse saabub demokraatia. Nad teavad, et neid võidakse selle eest ülikoolist välja visata või koguni vangi panna. Aga nad ei taha enam sellist Ukrainat. Öösel tuiskas ja temperatuur lähenes miinus kümnele.

Teisipäeva, 23. novembri õhtu Kiievi telklaagris muutus pingeliseks, kui OMON-i ja meeleavaldajate vahel puhkes presidendi kantselei juures rüselus ja tuli teade, et soomustransportöörid on jõudnud 20 kilomeetri kaugusele kesklinnast. Õnneks jäi rüselus lokaalseks ja sõjamasinad Kiievi südalinna poole edasi ei liikunud.

Teisipäeva õhtuks oli laager kasvanud palju suuremaks, kui esialgu plaanitud. Kolmapäeva (24. november) varahommikul kell 0.30 saabusid järjekordsed 200 inimest Lvivist. Väiksemate rühmadena on neid kogu aeg tulnud kõikidest Lääne-Ukraina piirkondadest. Et telkidega oli selleks ajaks juba kitsas käes, plaaniti neile isegi lisalaagri loomist metroosse. “Ma poleks kunagi uskunud, et meie, ukrainlased, julgeme niimoodi tänavatele tulla,” ütles teisipäeva südaööl mulle üliõpilane Igor. “Siin on tunda vabaduse lõhna.”

Kokku on PORA juhtide sõnul laiali jagatud üle 1500 telgi, ööbimiskohtadeks on kohandatud ka endine Lenini muuseum ning mitmed kesklinnas asuvad asutused. Telklaagri elanikele on toodud sooje riideid ja süüa.

Kindlasti on muist laalijagatud vara leidnud tee mõne sulgi koju. Just

Valimispäeva õhtu, öö enne revolutsiooni ametlikku algust. Maidanile kerkivad esimesed kümme Pora telki, mina ööbisin telgis nr 7

Hoolimata väikesest sissetulekust töid paljud kiievlased laagrisse süüa ja termoses kuuma teed moosiga

Esimesed laagrielanekud said korraliku revolutsioonivarustuse. Minu varustusse kuulus gaasimask, tabalukuga kett ja tubli töömehe vammus

sellise kontingendi eemalehoidmiseks on telklaager püüdnud kõitega ning väravast lastakse sisse ainult laagrielanikke, korraldajaid ning ajakirjanikke.

Korraldajate sõnul pole võimalikud vargad siiski nende suurim mure. Palju rohkem kardetakse provokatsioone, mis võiksid algatada verevalamise ning julgeolekuasutuste tegevuse. Näiteks teisipäeva õhtupoolikul filmis kaheliikmeline võttegrupp järjest ettejuhtuvaid laagriasukaid. Kui noorteliikumise PORA pressiesindaja läks nende käest pressiluba küsima, panid nad jooksu ja kadusid rahva sekka. Samasuguseid juhtumeid oli öö jooksul mitu.

Laagri uued “linnaosad” organiseerisid ennast ise – jagasid valvekordi, tekitasid söögi- ja joogikoha ning sulgesid oma territooriumi.

Kui pärast pikka ööd kell veerand seitse kolmapäeva hommikul telki magama jõudsin, korraldas keegi aktiivne kunstitudeng kell pool kaheksa naabertelkide rahvaga suure lumekoristamise. See tähendas, et kõikvõimalike kättejuhtuvate asjadega (sh potikaaned, kastipõhjad jne) hakati lund asfaldi küljest lahti kraapima – kasulik töö küll, ent välistas paraku kõigi teiste unevõimaluse.

Kella nelja ajal öösel said teetermused tühjaks ja see tagas ärkvel olnud laagrielanikele hommikuks korraliku nohu. Hommikul kuum kohvi ja teega saabunud vanaprouad päästsid meid hullemast. Arstiabi vajab vaid üks vanem mees, kes väsimusest ja külmast varahommikul kokku kukkus ja näo ära lõhkus. Nägin ka, kuidas teine vanahärra annetas noortele 30 grivnat. Tema pension on alla 300 grivna. Päeval töid kiievlased laagrisse sooje riideid, tekke, sööki ja kuum jooki.

Öine laager. Külmunud laagrielanikele pakuti tulist teed

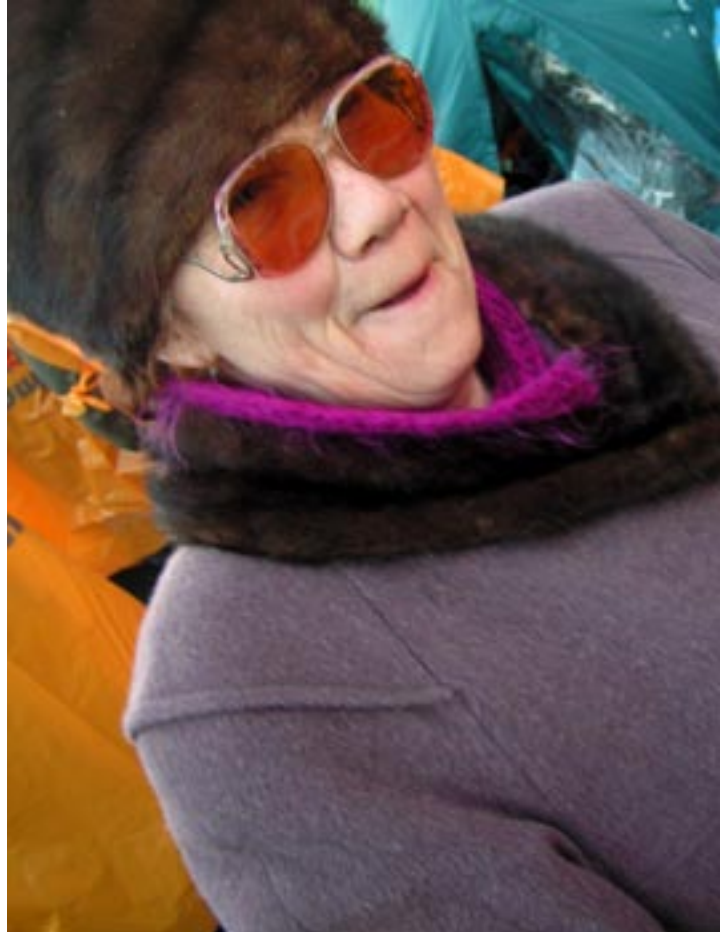
Kiievis sajab lund. Sellest hoolimata kogunes kolmapäeval Iseisvusväljakule mitusada tuhat meeleavaldajat.

Inimesi tuleb Kiievisse kogu riigist...

Harkivis oli eile tänavatel 70 000 Juštšenko toetajat, Ivano-Frankivskis organiseeritakse kümnele tuhandele inimesele Kiievisse sõiduks busse.

Ida-Ukrainast saabunud Janukovištši pooldajad on loonud oma telklinnaku valitsuse hoone vastas asuvasse parki. Donetskis kaevuritele antakse lisaks tasuta sõidule ja toidule ka 160 grivnat. Laagrielanikud räägivad, et idast olevat lähapäevil oodata kuni 50 000 inimest, et avaldada toetust valimised "võitnud" kandidaadile. Nõutakse Janukovištši kinnitamist presidendiks.

Seevastu Juštšenko toetajad avaldavad meelt Lääne-Ukrainas. Mitu piirkonda on teatanud, et nende ainukene president on just tema ning kellelegi teisele nad alluda ei kavatse.

Ettevõtete ja inimeste annetatud soojad riided moodustasid mitmemeetriseid kuhilaid

Annetati kõiksugu toidukraami
- kodus tehtud hoidistest
kommikarpideni. Nägin ka
ärimeest, kes tõi mitu liitrit
punast kalamarja

Varahommikune lumekoristus

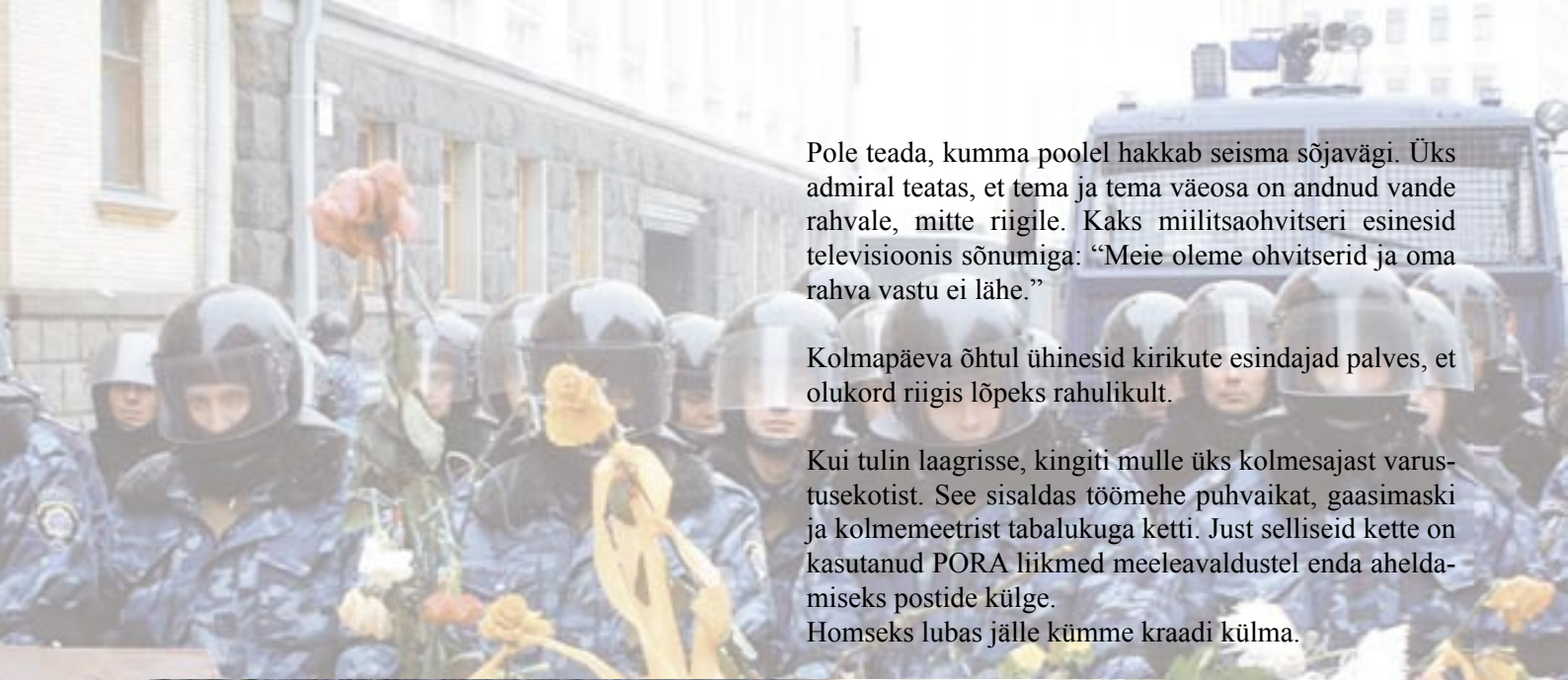

Meeleavaldajate rongkäik Maidanilt president Kutšma palee poole suundumas

Toetajad

Pole teada, kumma poolel hakkab seisma sõjavägi. Üks admiral teatas, et tema ja tema väeosa on andnud vande rahvale, mitte riigile. Kaks miilitsaohvitseri esinesid televisioonis sõnumiga: “Meie oleme ohvitserid ja oma rahva vastu ei lähe.”

Kolmapäeva õhtul ühinesid kirikute esindajad palves, et olukord riigis lõpeks rahulikult.

Kui tulin laagrisse, kingiti mulle üks kolmesajast varustusekotist. See sisaldas töömehe puhvaikat, gaasimaski ja kolmemeetrist tabalukuga ketti. Just selliseid kette on kasutanud PORA liikmed meelevaldustel enda aheldamiseks postide külge.

Homseks lubas jälle kümme kraadi külma.

Laager päeval

PORA

6. detsembril

Nädalavahetusel toimunud presidendivalimiste järel Ukrainas alanud massimeeleavaldusi võitjaks tunnistatud peaministri vastu vedas Kiievis kõige nähtavamalt noorteorganisatsioon PORA.

Riigile kuulekad telekanalid nimetavad PORA liikmeid terroristideks. Läbiotsimistel olevat nende juurest leitud lõhkeainet, külmrelvi ja narkootikume. PORA esindajad nimetavad seda provokatsiooniks.

Kohtusin kahe PORA aktivistiga valimiste-eelsel päeval Ševtšenko pargis. Üks neist, 22-aastane ajalootudeng Aleksandr (Saša) oli oma telgi parki püsti pannud juba 20 päeva tagasi, enne presidendivalimiste esimest vooru. Koos võitluskaaslastega teistest linnadest ei ole neil Kiievis muud peavarju.

Teine, 18-aastane Oleg elab Kiievi äärelinnas ja õpib esimesel kursusel pärsia keelt. PORA-ga ühinedes arvestasid nad ohuga, et neid võidakse ülikoolist välja visata või isegi kinni panna. Ja see on tõesti nii.

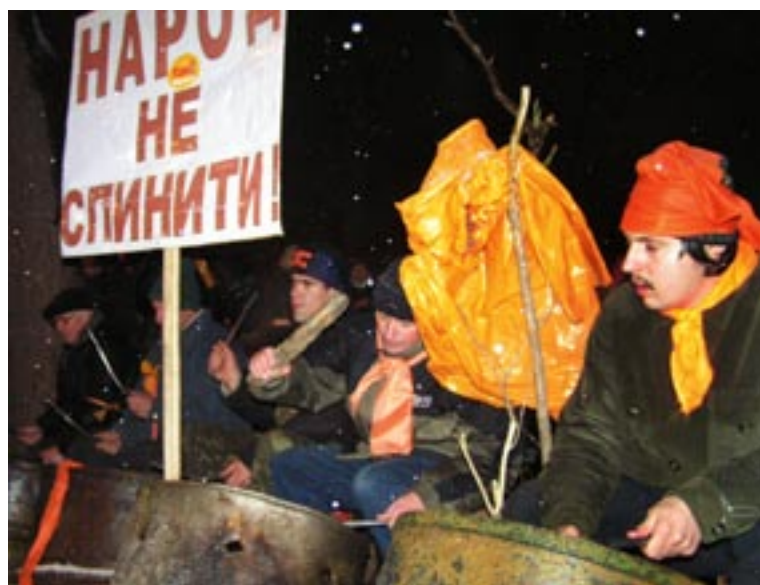
Lugesin 18. novembri Kiievi Postist Põhja-Ukraina linnas Sumõs toimunud rahumeelse meeleavalduse laialiajamisest. Kuus osalejat mõisteti kümneks päevaks vangi, ilma et neil olnuks võimalik kasutada advokaati. Nende perekonnaliikmed ja sõbrad, kes kohtumaja juurde kogunesid, peksis politsei jõhkralt läbi. Kolm vajab haiglaravi, sest politsei kasutatud pisargaas oli tekitanud ränki põletusarme. Üks vigastatutest oli ka Sumõ uudisteportaali ajakirjanik. Seitse meeleavaldusel osalenud üliõpilast visati kahe päeva pärast ülikoolist välja.

18-aastane Oleg oli esimene Pora liige, kellega kohtusin ning telgikaaslane esimesest ööst Maidanil

Eesti Saatkonna kõrval asuvas Ševtšenko pargis oli Aleksandr (Saša) elanud esimesest valimistevoorst alates. Pildil vasakul Eesti suursaadik Paul Lettens

Valitsushoone vastas asuvas pargis põrisesid plekktrummid ööpäev läbi

Küsisin PORA aktivistidelt, miks nad enda ja lähedaste elu nii ohtu seavad. “Me ei saa enam wait olla,” vastas Oleg. “Sellises Ukrainas ei taha me elada. Kui seekord midagi ei muutu, siis pean siit põgenema.”

Oleg ema sõna ei kuulunud ja tuli ikkagi tänavale. Pere-konna teine laps, 19-aastane tütar suudeti koju jääma veenda. Naabrinaine oma poega välja ei lasknud: “Mul on ainult üks laps. Mis ma tegema hakkan, kui temaga midagi juhtub?”

Kõik loodavad, et Kiievis laheneb olukord rahulikult. Olegi ema teevad murelikuks uudised, et valitsuse hoo-ne juurde on toodud lisaks kolm bussitait OMON-lasi. Mingi Vene radiokanal teatas teisipäeval ka Kiievi poole liikuvast tankikolonnist, kuid see teave on siinse ajakirjaniku arvates kindlasti vale.

Kokku on PORA-l umbes 15 000 liiget ning nad tegut-sevad kogu Ukrainas. Väiksemaid telklinnakuid on püstitatud kõigis suuremates Ida-Ukraina linnades.

Võin kindlalt väita, et mingite äärmuslaste või terro-ristidega nende puhul tegemist küll ei ole. Lõhkeaine ja narkootikumide sokutamine nende telki sarnaneb väga julgeolekuasutuste võtetega, mida nad kasutavad

“mittesõbralike” ettevõtete vastu. Kiievi Post kirjutas, kuidas üht Juštšenkot toetanud Kiievi restorani ähvardati, et kui omanikud meelsust ei muuda, võidakse läbiotsimistel nende leti alt igasuguseid huvitavaid asju leida.

PORA liikmetel on kavas nädala pärast 50 autoga Ukraina idaregioonidesse sõita, et viia sinna ühtsusõnum. Korraldajad kutsusid mind kampa seda projekti organiseerima.

Kiiev kaks nädalat hiljem

9. detsembril

Hommikupalvus telklaagri raadiokeskusest

Lühiteade “Läänerindel muutuseta” sobib hästi kirjeldamiseks pilti, mis avanes mulle pärast naasmist Kiievisse pärast lühivisiiti kodumaale. Telklaager laiutab üle peatänava Hreštšatiku, parlamendihoone juurde on kerkinud uus linnak; õhtustel meeleavaldustel täitub Iseseisvusväljak rahvamassiga ning laval astuvad kordamööda üles osavad kõnemehed ja tuntud muusikud. Ainukene õige värv on oranž, mis ehib kõiki võimalikke asju.

Ainus kindel asi on täna see, et valimised tulevad 26. detsembril ning et neid saabub jälgima rekordarv rahvusvahelisi vaatlejaid. Uuringud ennustavad Juštšenko võitu ning see hoiab Kiievi tänavad rahulikumad.

Mõned ülikoolid on ametlikult taas tööd alustanud, kuid sellest hoolimata on telklaagrid noori täis. “Elan koos vanematega siinsamas kesklinnas,” ütles 20-aastane politoloogiatudeng Igor. “Praegu aga elutsen siin telgis ega kavatse siit enne demokraatlike valimiste lõppu lahkuda!” Selline suhtumine on paljudel, kellega olen kohtunud.

Telklinnakust on saanud Kiievis just nagu omaette linnaosa, kus pealinlased on endale uue kodu rajanud. Kui 26. detsembril vabasid ja ausaid valimisi ei tule, ei liigu siit ka keegi. Ei imestaks, kui siis tekiks mõnel naljahambal mõte taotleda sissekirjutust aadressile “Hreštšatik, telk 822” ning tellida endale sinna ka post.

Vaatasin just televiisorist “Kanal 5” reportaaži laagris tehtud pulmadest. Noored tundsid teineteist juba varem, aga otsus abielluda tehti telklinnakus ja kogu pulmaüritust läbis oranži revolutsiooni temaatika. Kuuldavasti on selliseid abielusid sõlmitud ligi kümme.

Elmisel nädalal viidi otse laagrist haiglasse sünnitama 26-aastane kiievlanna. Hoolimata raseduse viimastest nädalatest, oli ta end siia sisse seadnud – ikka sellepärast, et peatselt sündiv laps saaks elada “normaalses” Ukrainas. Sääraseid huvitavaid lugusid on

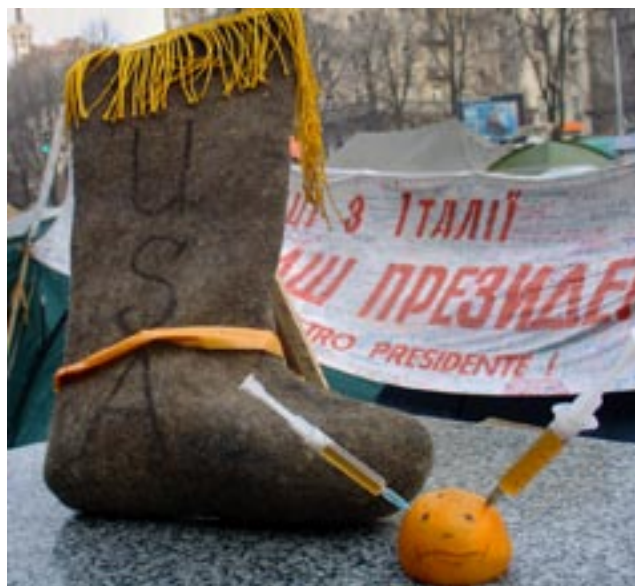

Telklinnakut asustasid peamiselt noored, kuid leidis ka pensionäre. Pildil laagariosa valvemeeskonna juht

palju ja kindlasti ei vasta nad ka kõik tõele. Olulisem on, et inimesed tänavatel tunnevad ukraina rahva võitu ning uhkust rahumeelse revolutsiooni üle.

Kiievi kesklinnas Maidani laagris on umbes 800 telki, kus elab ligi 4000 Viktor Juštšenko toetajat. Arvatavasti väheneb telklaager juba enne 26. detsembrit, mil leiab aset presidendivalimiste teise vooru kordus, kuid 2000–3000 inimest peaks ikka kohale jääma.

Meeleolu telklaagris on rõõmus. Inimesed on endale otsekui uue kodu rajanud ja täielikult kohanenud eluga välitingimustes. Võrreldes üle-eelmise nädalaga on

Laagrielanikud naeruvääristasid kontrollitud meedia teateid, mis väitsid, et laagris jagatud apelsinidesse on süstitud narkootikume ja vildid on kingitus USA võimudelt

Laagri küttekeha

Juštšenko ja tema lähimid võitluskaaslased esinesid Maidanil iga päev

telklaager muutunud märksa organiseeritumaks. On moodustatud sektorid, kus igaühes on oma köök, oma valvemeeskond, vabatahtlikud arstitudengid jne. Ilm on viimastel päevadel pisut soojenenud, termomeeter näitas eile nelja plusspügalat, laagrielanikel erilisi tervisehädasid ei ole.

Enamik telklaagrilisi on noored. Samas kohtab ka neid, kel vanust juba üle 70 aasta.

Üldiselt on Kiievis nüüd märksa rahulikum kui oranži revolutsiooni algupäevil. Ka inimeste retoorika on muutunud ning nüüd on põhiteemaks Ukraina ühtsus, see, et ida ja lääne vahel poleks selgeid eraldusjooni. Oodatakse valimisi ning usutakse, et kriis võib laheneda rahumeelselt.

Juštšenko vastaskandidaadi Janukovitši toetajaid linnapildis ei näe. Kui neid siin kusagil ka leidub, siis tõenäoliselt väga vähe. Need, kes alles nädal tagasi raudteejaamas miitinguid pidasid, on koju läinud. Vähemalt ei olnud kedagi seal siis, kui istusin Lvivi mineva rongi peale. Lvivis kavatsen olla veel ühe päeva.

Järgmisel nädalal sõidan Põhja- ning Ida-Ukraina suurematesse linnadesse uurima, kuidas peamiselt Janukovitši poolt hääletanud inimesed suhtuvad toimunud poliitilistesse arengutesse: kas kõik ikka on nii roosiline, nagu Kiievi oranžiks muudetud tänavatel paistab.

Kuuldavasti oli üle kümne juhtumi, kus laagris kohtunud noored otsustasid abielluda. Meediale antud intervjuus lubas noorpaar muuseum edaspidi sündivatele lastele nimeks panna kas Viktor või Julia

Karpaatiast saabunud Juštšenko toetajate telgid

Juštšenko Ukraina

10. detsembril

“Siin käis üksainus suur pidu,” kirjeldas viimaste nädalate sündmusi Lvivi Eesti Seltsi 28-aastane esinaine Marta Paju. “Olime kohe algusest peale Juštšenko võidus kindlad ning viimaste päevade head uudised Kiievist kinnitavad meie veendumuse õigsust.” Kiiresti soovib ta lisada, et pidu ei tähendanudki huvitaval kombel suurt joomingut. Sama nägin üllatusega Kiievis: esimese nädala jooksul mitte ühtegi purjus telklaagriasukat.

Maidani laagrisse saabuti busside ja rongidega kogu riigist

Ka välismaised firmapoed
tõid oma vaateakendele
revolutsiooniteema

Lviv on Lääne-Ukraina pealinn, kus Juštšenko pool-
dajaid 90%. Kunagi Poola koosseisu kuulunud piirkon-
nas on peamine usund – erinevalt ülejäänud Ukrainast
– katoliiklus. Tänavatel on kuulda peamiselt ukraina
keelt ning siit piirkonnast võid leida neidki, kes vene
keelt üldse ei oska. Just seetõttu ei vaadata siin mitte
ida, vaid lääne poole ning tuuakse eeskujuks märksa
parem elu Poolas.

Kerjus Lvivi tänaval

Väsinud Juštšenko toetaja

Lvivi Eesti Seltsi esinaine Marta Paju loeb ajakirja Korrespondent, mis kirjutas minust ühes artiklis

Eesti kogukonna moodustab siin umbes 50 inimest. Marta on Ukrainas sündinud ja külastas Eestit viimati 1994. aastal. “Baltikumi on ukrainlased alati välismaaks pidanud,” oskab ta Eestit kaugemalt kirjeldada. “Isegi nõukogude ajal teati, et inimesed elavad Eestis paremini ja peavad ennast lääneeurooplasteks.”

Veel 2000. aastal sai Marta 20-dollarilist palka, nüüd loob ta oma arhitektuuri- ja sisekujundusfirmat. “Euroopalik mõtlemine veel Ukrainasse jõudnud ei ole ning näiteks sisekujunduses kohtab harva arusaamist kvaliteedist ja maitsekusest.”

Usutakse, et pärast revolutsiooni lõppu algab Ukrainas uus ajastu, kuid mitte seda, et rikkus ja õnn väga kiiresti lihtsate inimeste õuele jõuab. Martale on uue Ukraina iseloomustamiseks eriti olulised mõisted sõnavabadus, ärivabadus ja liikumisvabadus. “Et saaks normaalselt elada,” soovib ta. Sellest, mis on Euroopa Liit, ukrainlased aru ei saa, pigem kasutatakse seda sõnakõlksuna, mis üldiselt iseloomustab heaoluühiskonda.

Uue Ukraina eest Kiievi tänavatele “võitlema” viidi organiseeritult bussidega üle 20 000 lvivlase, teist sama palju läks oma transpordivahendiga. Esimeste busside minekut püüdsid vastased ka takistada, visates maanteele teravaid metalljublikaid. Üks buss sõitis nende tõttu kraavi ja kaheksa inimest on praeguseni haiglas.

Kiievisse mindi hoolimata sellest, et oldi päris kindel: tuleb veriseid kokkupõrkeid. Oma linnas lvivlased vägivaldla puhkemist ei kartnud. Eriti pärast seda, kui linnas asuv garnison teatas rahva poole ületulekust. Lvivi linnapea Bunjak kuulutas esimesena, et selle linna president on Juštšenko ja kellelegi teisele alluda ei kavatseta. “Esimene õige otsus, mille ta teinud on,” ütles kohalik ärimees. “Varem väga ebapopulaarset linnapead armastavad nüüd kõik.”

Riigis toimuvast revolutsioonist annavad aimu vähesed oranžid lipud, keskpargis nägin kaht (!) ilma elaniketa telki. Täna õhtul toimub viimane kõnekoosolek ja kontsert. Lvivlased on võidus juba kindlad.

Janukovitši Ukraina

14.–25. detsember

Pärast Lvivist Kiievisse tagasisaabumist pühendasin oma aja Ida-Ukraina ringsõidu korraldamisele. Plaani järgi tegime peatuse 14 suuremas linnas (Kiiev – Tšerkassõ – Kirovograd – Odessa – Mõkolaiv – Herson – Simferopol – Sevastopol – Jalta – Zaporizžja – Dnipropetrovsk – Donetsk – Lugansk – Harkiv – Sumõ – Poltava – Kiiev). Eelkõige huvitasid meid just need Janukovitšile truud linnad, kuhu oranž revolutsioon on jõudnud vaid negatiivse informatsioonina valitsusele truude meediakanalite vahendusel. Nii teatas mõne nädala eest Janukovitši naine Donetskis esinedes, et “kõik Kiievi laagrielanikud on fašistid, kellele makstakse mässamise eest palka, vildid on saadetud USA-st ja apelsinidesse on süstitud narkootikumi”. Olen kindel, et paljud kohalikud neid sõnu ka usuvad.

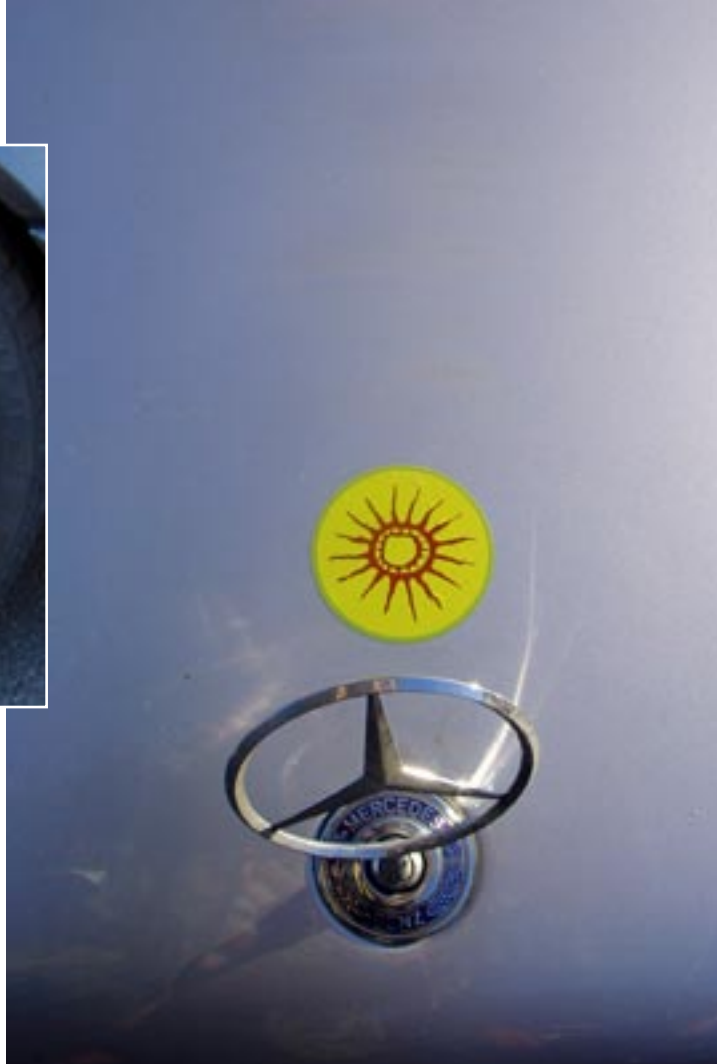

Kümnepäevasel ja 3700 kilomeetri pikkusel automaratonil, mida nimetatakse sõpruse rongiks, läbi Põhja-, Ida- ja Lõuna-Ukraina on üks mu sõidukaaslane 11 aastat Ukrainas elanud Šveitsi ärimees Dirk. Kui 50 autot rongis mäest üles sõidab, paistab see vilkuva ussina. Ilus! “Need poolsada autot muudavad ajalugu,” loodab Dirk.

Automaraton ei ole Juštšenko kampaania osa ning on rahastatud eeskätt “natuuras” – ettevõtetele saadud toodetega. “Reisi eesmärk on kummutada valed, mida Kiievis toimunu kohta nendes piirkondades räägitakse,” kinnitas peakorraldaja Olena Hantsjak-Kaskiv igal pressikonverentsil.

Tšerkassõs ja Kirovogradis võeti meid soojalt vastu. Kirovogradis tulid inimesed kauplustest tänavale ja lehvitasid. “Sina oled noor ukrainlane. Aga tea, et meie vanakesed oleme koos teiega,” rõõmustas mind sooja naeratusega vanamutike Bogdan Hmelnitski väljakul. Täna sin ega hakanud seletama, kes olen ja kust tulen.

Jupp maad enne Odessat tuli meid tervitama paarikümnene kohalik oranž autokolonn. Meeleolu nendega kohtudes ning ühist rivi

Sõpruse rongi sümboliks oli soe päike

Juštšenko toetajad Tšerkassös

Odessa piiril nõustus kohalik korrakaitsja poseerima automaadi ja oranži lipuga

moodustades sarnanes Maidani telklaagri esimestel päevadel kogetuga. Nad olid saanud meid ka hoiatama eesseisvate raskuste eest.

Kilomeetri pärast jõudsimegi teesuluni. Odessasse viiv tee oli blokeeritud veoautodega, läbi lasti vaid kohalike numbrimärkide ja ilma oranžide kaunistusteta sõidukeid. Paarsada inimest piirasid meid sisse, meie ümber lehisid sinivalged Janukovitši kampaaniavärvides lipud. Vihane vanadaam lõi rusikaga vastu meie kolonni esimese sõiduki kapotti. Väljusime autodest, et kaitsta autode rehve võimalike lõhkujate eest.

“Minge koju, fašistid! See on meie linn,” karjusid Odessasse viiva tee blokeerinud Janukovitši toetajad poolesajast tulesäras autost koosnevale sõpruse rongile. Kella poole kaheteistkümnepaiku öösel pääsesime läbi tänu automaatidega sisekaitseväge üksuse miilitsaile, kes tee blokaadist vabastasid.

Odessas oleks eelmised valimisvoorud ka ilma masilise võltsimiseta võitnud Janukovitš. Pole siis ime, et meid ootas ees sajapealine sõjakas rahvahulk. “Vargad! Fašistid! Kaduge koju!” Eelmisel nädalal oli tänavale kallatud autokastitais apelsine ja juubeldavate pealtvaatajate nähes nendest teerulliga üle sõidetud.

Meie oma üritusel Odessa Kulikove-Pole väljakul ei vastanud solvangutele mitte poliitilise agitatsiooniga, vaid kontserdi, Maidani sündmuste video ja fotonäitusega. Paari tuhande osaleja seas paistis nii oranže kui ka sinivalgeid lippe. Enamik vaatajaist olid rahumeelsed ja valmis oma vaateid vastaspoolega jagama.

Üle tee asus Janukovitši toetajate telk, kus korjati allkirju Juštšenko vastu. Agressiivne keskealine naine lõi jalaga pikali TV-bussi satelliidiantenni ja needis mind Jumala nimel, kui miilitsa teda arreteerima juhatasin.

Vahepeatus teel Krimmi

Interneti-kohvikus vaidlesid mu selja taga noored sosinal, kumb president on Odessale parem.

Järgmisel päeval toimunud etteasted Mõkolaivis ja Hersonis möödusid rahulikult. Kuid Krimmi poolsaarele viiv ainukene tee oli blokeeritud Armanski lähedal. Kuuldused meie edust Odessa blokaadi murdmisel oli sealseid elanikke veelgi enam mobiliseerinud. Agressiivsete blokeerijate tagant paistavad teele risti pargitud bussid. Janukovitši kampaaniavärvidest enam torkab silma valgesinipunaseid Vene lippe.

“Kui Juštšenko võidab, võetakse mult töö, last ei lubata kooli ja elekter keeratakse kogu linnas kinni,” kinnitas 22-aastane Aleksandr. Mõistsin tema agressiivsust – ta võitleb oma põhivajaduste eest, ta ei taha kaotada peavarju, tööd ega võimalust osta turult odavat vorsti ja kartulit. Muud tal, nagu paljudel ta kaasmaalastelgi, pole. Janukovitši kampaania keskendus aga just hirmutamisele, et need vähesedki asjad võidakse ära võtta.

“Sina, ameeriklane, ei mõista midagi,” vihastas Aleksandr, kui ütlesin, et Janukovitš valetab. Püüe seletada, et olen Eestist, mis on Euroopa Liidus,

Sõpruse rongi esinemine Jaltas toimus Lenini valvsa pilgu all

ei veena teda kuidagi. “Kõik te olete üks halb Ameerika! Et siin normaalselt elada, on vaja kaht riigikeelt, kaht kodakondsust ja Janukovitšit presidendiks. Siis tõuseks minu palk umbes 100 dollarini.” Hetkel teeb Aleksandr tehases sageli 12-tunniseks venivaid tööpäevi, kuid mehe palk jääb alla 500 krooni kuus. Kodus on naine ja poolteiseaastane laps.

Teeblokaad kestis neli tundi ja lahenes sarnaselt Odessas toimunuga. Kui igas linnas meile sissepääs kinni pannakse, siis kõikjale me kümne päevaga kindlasti ei jõua. Oleme niigi juba ajagraafikust maha jäänud.

Pärast ööd kütmata ja räämas magamisasutuses võttis meid vastu palav ja päikseline Jalta. Mereäärsele platsile Lenini kuju alla oli kogunenud paarsada mõlema kandidaadi toetajat, kes, unustades vastaseisu, kuulasid kontserti ja kõnesid, vaatasid fotonäitust.

Juba hommikul olime teinud otsuse, et Sevastopolisse me ei lähe. Vene mereväelinnas oleks me saanud liiga “kuuma” vastuvõtu osaliseks. Öhtused uudised näitasid, kuidas sealsed asukad peksid oranžide lintidega autosid ja seal sees istuvaid inimesi.

Nii jätsimegi Sevastopolisse minemata. Küll aga kohtasime sooja suhtumist järgmisel päeval Zaporizžjas ja üllatuslikult rahulikult möödus üritus ka Dnipropetrovskis.

Et meie reis tipneb Donbassis, kus Janukovitši pooldajaid on elanikest üle 95%, seda teadsid kõik juba sõitu alustades. Tundsiime, et peame sinna minema – kui kodanikujulguse, tõe ja demokraatia misjonärid. Varitses oht, et Donbassis läheb asi märksa kaugemale kui teesulg ja mõnesaja Janukovitši-toetaja sõim.

Enne Armanski linna sõpruse rongi teed takistanud protestija

Donetskis oli oranž värv lausa ametlikult keelatud. Janukovitšile sõbralik telekanal TRK “Ukraina” ei lasknud 11. detsembril eetrisse otseülekannet poksimatšist, kus kuulsaim Ukraina poksija Vitali Klitško oli pannud oma pükstele oranži paela. Ja Juštšenko poole kaldu saatjat “Kanal 5” nägid linnaelanikud vaid ühel päeval – siis, kui linna külastas Euroopa Nõukogu delegatsioon. Tänaeks on osaliselt kinni keeratud ka kanal “1+1”.

Ei ole liialdus öelda, et meie autokolonn pööras ringi enne Donetskisse jõudmist. Sealse blokaadi avamisega ei saanud miilits hakkama. Nende vähesed jõud tundsid kive ja muid esemeid loopivate kohalike ees arvatavasti niisama suurt hirmu kui meie.

Tagantjärele on hea targutada, et kontserdi korraldamine Janukovitši enda linnas oli reisi oluline eesmärk. Kui vastu autoplekki ja tuuleklaasi ei plärtsata enam kanamunad, vaid märksa tugevama struktuuriga esemed, möödudes lehvitatakse sulle pesapallikurikaga ning iga minutiga läheb järjest

Zaporizžja eeslinnas ühinesid sõpruse rongiga kohalikud toetajad

Peatustel tähistasime metsaääred oranžide lintidega

Toetajad Zaporizžjas

hämaramaks, sunnib alalhoiustinstinkt sind hoidma võimalikult väikest pikivahet ees sõitva autoga.

Esimest korda tundsin Ukrainas tõeliselt hirmu siis, kui teele visatud kõverad naelad olid lõhkunud autokumme ning vajalik kummivahetus tükeldas kolonni väikesteks gruppideks. Kohe pärast peatumist parkis minu auto kõrvale paar kohalike numbritega sõidukit. Suur oli minu üllatus, kui selgus, et neist leian hoopis sõbrad.

“Hääletasin Juštšenko poolt, aga palun ärge öelge seda kellelegi,” ütles Donetskis piiril mulle kohalik Olena ja näitas presidendikandidaadi taustapilti oma Siemensi mobiilis. Veel paari päeva eest oleksin uskunud, et selline hirm on lihtsalt foobia. Nüüd sain Olena hirmust aru.

Donetski lähedal visati teedele teravaid esemeid, mis lõhkusid mitme auto kummid

Hersonis toimus sõbralik Juštšenko ja Janukovitši toetajate ühisaktsioon

“Vahendan mänguasju ka Donetskisse ja kõik minu sealsed äripartnerid-sõbrad on täiesti normaalsed inimesed,” ütles mulle Dirk pärast kummide vahetust, kui kolonn taas liikuma hakkas. “Donetski probleem on linna omav ärimeste-mafioosode bande, kes teisitimõtlejaid taga kiusab.” Nädala eest anti kesklinnas peksta Interi kaameramehele.

Pärast sellist vastuvõttu Donetskis oli vaevalt kellelgi meist veel soovi sõita ida pool asuvasse Luganski linna. Selle asemel pöörasime oma autod lääne suunas ja sõitsime öises tuisus teekiirusel Harkivisse.

Varahommikul ületasime Janukovitši ja Juštšenko Ukraina vahelise mõttelise piiri.

Alates Hersonist liitus autokolonniga pidevalt uusi sõidukeid ja teid ääristasid lippudega toetajad

Sumõ vanaemad ja vanaisad ootasid meid juba enne linnapiiri

“1999. aasta presidendivalimistel jooksis piir lääneliku ja sovjetliku Ukraina vahel läbi Kiievi, mööda Dnepri jõe,” kommenteerib 22-aastane politoloog haridusega Natalia. “Nüüd on see palju ida poole liikunud ja tõeliselt problemaatiliseks on kujunenud Donbassi regioon.” Ukraina kaheks jagamist peab ta väga valeks ning on vihane, et Janukovitši meeskond separatistlikke meeleolusid valimisstrateegias nii massiliselt kasutab.

Harkivis, Sumõs ja Poltavas võeti meid väga soojalt vastu. Oma osa mängis kindlasti meie positiivne Donetski sündmuste kajastus telekanalites. Kuid tõeline üllatus ootas meid Kiievis. Juba enne äärelinna algust oli teeäär täis lehvitavaid inimesi, meie autokolonnile võttis sappa teadmata suur arv oranžiks ehitud autosid ja Maidanil ootasid meid pealava ning väljakutäis rahvast. Lavalt tänusõnu öeldes tundsin, et pole enam ammu sündmuste erapooletu vaatleja, vaid osalen selles kui Ukraina rahva liige võitluses demokraatia ja lootusrikkama tuleviku eest.

Kümnepäevasel ringreisil oli mul võimalus näha sügavamale “teise Ukraina” inimeste sisse. Kuuldes, et ma pole nende kodumaal mitte ameeriklaste käepikendusena, vaid vaatleja ja noore väikese Eesti riigi kodanikuna, avasid inimesed end üsna pea. Nad rääkisid avalalt oma elust, hirmudest ja tulevikust. Hirm tuleviku ees ei ole võtnud enamikult neist loomupärast lahkust ega muutnud neid monstroomiteks, nagu paljud Juštšenko pooldajad Lääne-Ukrainas arvavad. Sageli tabasin isiklikest muredest rääkival vestluskaaslasel pisaraid silmas läikimas.

Viimane peatus enne Kiievit - Poltava linn

Pidulik vastuvõtt Kiievi peaväljak Maidanil. Mina ja Dirk Lustig

Ringreisil oli kaasas poognatäis paberit, mida igas peatuskohas joonistustega täiendati

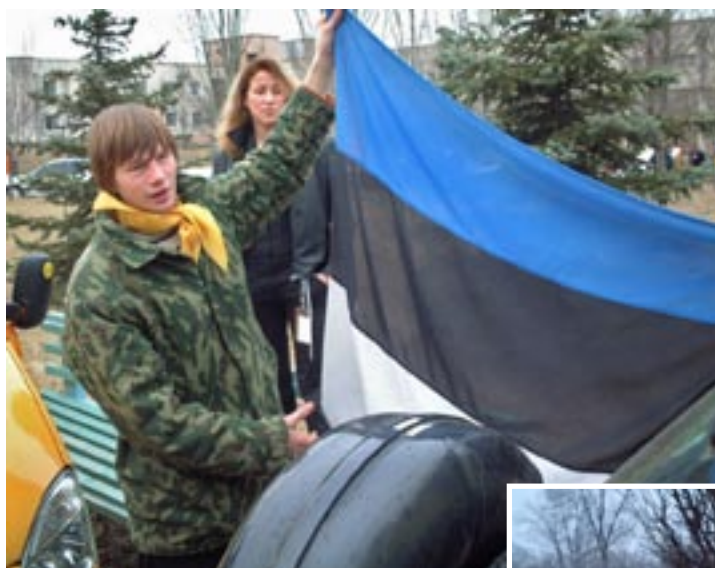
Sõpruse rongi plakati. Üritust toetasid teiste hulgas telekanal 1+1 ja Gala raadio

Janukovitši toetajad viskasid sõiduteele just selliseid kummilõhkujaid

Janukovitši toetajad Odessa kesklinnas

Reisil osalenud välismaalased pidid sageli enda koduriiki eksponeerima, muutes sõpruse rongi aksiooni seeläbi rahvusvaheliseks

Sõpruse rongis osales üle viiekümne auto

Rongkäigu üks esinejatest - rokkbänd Nemo. Nimi tuleb lühendist "Ne Moskovetš" (ehk ei moskvalastele/ uusrikastele)

Külmade hommikute paratamatus - vanemate autode ühiskäivitamine

Revolutsiooni õhtu

26. detsembril

Revolutsioon hakkab läbi saama. Oranž värv torkab silma küll igas võimalikus kohas, kuid sellega kaasnenud väärtused on juba suures osas luitumas. Inimeste nägudesse on tagasi tulnud ukrainalik ükskõiksus.

Kõige paremini tunneb seda autoliiklust jälgides, kus jalakäija on taas muutunud teetaktistuseks ja teised autod võitluspartneriteks. Revolutsioonipäevadest Kiievis rääkis Dirk: “Enneolematult andsid autod üksteisele teed ja vöötrada tähendas stoppmärki.” Kuid paari revolutsiooninädalaga aastakümneid juurdunud sovjetlikku mentaliteeti paraku ei muuda. Ei liikluses ega ühiskonnas.

Memmeke on veendunud Juštšenko võidus

Revolutsiooni lõpu Maidani üritustes lehis kümnete riikide lippe. Tagaplaanil Soome lipp, esiplaanil õnnelik Pora liige

Esialgsete valimistulemused tõid kaasa joovastuse ja ilutulestiku

Jõulupuud kaunistasid revolutsiooni toetanud riikide sümbolilike ehted

Maidani revolutsionäärid

Valimised Krasnoarmeiskis

Praegu ei usu ka Kiievis enam keegi, et võiks puhkeda verine konflikt. Eile hommikuks oli Maidani lava kokku pandud ja õhtusi vabaõhukontserdid enam ei tule. Ol-lakse kindlad, et täna saab Juštšenko igast piirkonnast parema tulemuse ja kokkuvõttes võidab valimised. Seda muidugi juhul, kui ei toimu järjekordseid massilisi võltsimisi. Sestap jääb telklaager Kiievi kesklinna kuni lõp-like valimistulemuste kinnitamiseni eeldatavasti 7. jaa-nuaril.

Hirmu võimalike võltsimiste ees olen kohanud igas Ukraina piirkonnas. Lõuna- ning Ida-Ukraina linnades, mida nädala jooksul külastasin, kõnelesid inimesed eelmi-sest voorust uskumatuid lugusid. “Meie linnas oli 35% kodushääletajaid,” kritiseeris valimistulemusi Mõkolaivi restoraniomanik Oleg. “Pole võimalik, et meil nii palju haigeid inimesi on.”

Võltsingute ärahoidmiseks keelati nüüd kodus ja “ta-longidega” teises valimispiirkonnas hääletada. Peale selle valiti ümber keskvalimiskomisjoni liikmed, mis peaks välistama võimaluse, et taas muudetakse Janukovitši kasuks tulemusi valimiste keskserveris.

Endiselt jääb kõige problemaatilisemaks piirkonnaks idas asuv Donetsk oblast, kus inimesed soovivad, et oma mees pukki saaks. Just seetõttu otsustasime Dirkiga sõita valimisi vaatlema Donetskist mõnekümne kilomeetri kaugusel asuvasse Krasnoarmeiski linna.

Valimisseaduse pisirikkumised: valimisjaoskondade ette pargitud autosid ehtisid Janukovitši valimismaterjalid

Kodus hääletamise keelamine tõi valimisjaoskonda väga vanu ja haigeid inimesi. Meedia teatel registreeriti vähemalt kahe inimese surm otse jaoskonnas

Paiga valiku aitas teha Donetskis blokaadi ajal peetud vestlus Olenaga. Eelmise vooru ajal siin 98. valimisjaoskonnas kohaliku vaatlejana viibinud Olena nägi, kuidas Juštšenkole loeti kokku 101 poolthäält, aga protokollid pandi kirja 10. “Ei julgenud tookord midagi öelda, aga pühapäevastel kordusvalimistel ei kavatse ma enam vait olla,” ütles ta siis. Oranž revolutsioon on inimestele andnud julguse oma õiguste eest seista.

“Kui mitu korda peame veel presidenti valida!?” küsis täna sama jaoskonna juures kohalik pensionär. Tema ilme oli tõesti väsinud.

Valimisjaoskonna sees kontrolliti hoolega meie vaatlejapabereid ja filmiti iga sammu. On teada, et Janukovitš kavatseb kaotuse korral esitada võimalikult palju igasuguseid võltsimisüüdistusi. “Teie dokumendil on endise keskvalimiskomisjoni juhi allkiri,” põhjendab

Janukovitši meeskond filmis kõiki vaatlejaid

jaoskonna ülem minu sobimatust vaatlejana. Pool tundi kinnist tooni ja siis õnnelikult ühenduv kõne Kiieviga muudab dokumendi kehtivaks. Vähemalt Kiievis saadi aru, et pettusega vahele jäänud eelmise esimehe väljavahetamise järel ei olnud aega kõigile vaatlejatele uusi dokumente vormistada.

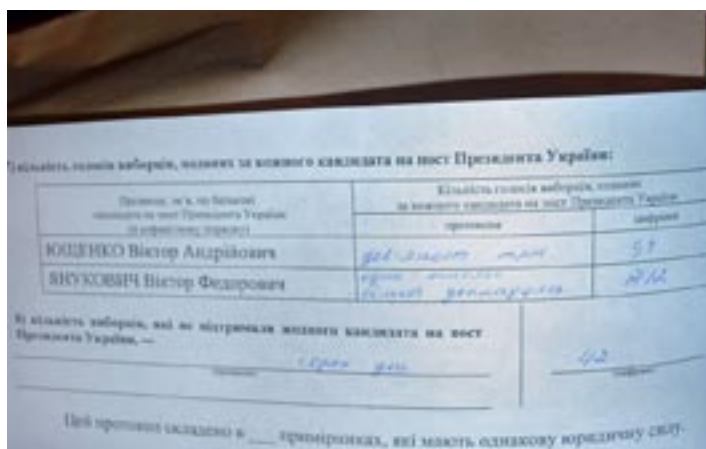
Kaks vanainimest näevad tõsiselt vaeva, et kolmas, kõige vanem, valimiskasti juurde tassida. Abi pakkumise peale keelab komisjoni liige valija puutumise ning süüdistab

Krasnoarmeiski valimisjaoskonnas võitis selgelt Janukovitš

mind selles, et kodus hääletamine ära keelati. “Näete, teie pärast võib see *babuška* surra. Kus mujal maailmas selliseid asju tehakse?”

Ütlen, et Eestis saab kodus hääletada ja on väga halb, et see siin nüüd viimasel päeval enne valimisi keelati. Pole mõtet seletada, et kodus hääletamist ei keelatud sellepärast, et Juštšenko tahab vaest Krasnoarmeiski vanaprouat kiusata, vaid seetõttu, et Janukovitši toetajad kasutasid seda massiliste võltsimiste kordasaatmiseks.

Järgmises jaoskonnas pakutakse meile samovarist teed ja korralikku suitsuvorsti. Sõbralik vestlus lõpeb kohe, kui Eestist rääkides nimetan nõukogude aega okupatsiooniks. “Me olime suur ühtne pere,” teatab mulle teed keetnud valimiskomisjoni liige. “Kõigil meil oli töö ja rahulik elu. Aga nüüd?!” Seejärel jõuab jutt venelaste olukorrale Eestis ja Lätis.

Rohkem kui kuu aja jooksul, mil olen läbi sõitnud enamiku suuremaid linnu ning vestelnud kohalike elanikega, olen jõudnud veenduda selles, et paljud ukrainlased elavad mustvalges maailmas. Neile sobiva presidendikandidaadi vastased on ühemõtteliselt pätid, vargad ja kaabakad. Sellist suhtumist süvendas palju ka vastastikune negatiivne valimiskampaania, kus Juštšenkost tehti USA tallalakkuja ja Janukovitšist venesõbralik bandiit.

Esimestel siin oldud päevadel küsisin igalt vestluskaaslaselt arvamust Euroopa Liidu kohta ning et kas Ukraina peaks sinna kuuluma. Peagi loobusin sellest, sest mõistsin, et pigem tuleks alustada küsimusega, mis on Euroopa Liit. Enamikule on see organisatsioon, kus kõik on rikkad ja mis võiks anda Ukrainale raha. Ukraina võiks kuuluda Euroopa Liitu just seetõttu, et siis oleksime rikkamad, usuvad inimesed Lääne-Ukrainas. Idaukrainlased aga usuvad jõukuse kasvu sündivat vaid veelgi tihedamaist sidemeist Venemaaga.

President Kutšma on kümme aastat jaganud katteta lubadusi ning rääkinud Euroopa Liidust, kuhu Ukraina kohe-kohe saama peaks. Just seetõttu on Euroopa Liit muutunud paljudele ukrainlastele paljaks sõnakõlksuks. Ning patt oleks salata, et alles nüüd on Euroopa Liidu poliitikud taibanud: Ukraina abistamiseks on seni tehtud palju vähem kui võimalik ja vajalik. Kiievis

Jaoskonnad on suletud ja siirdume tagasi Donetskisse. Takso kaugtulede valguses teeme kiirpildi linna sildi juures

toimus hiljaaegu korraline Euroopa Liidu suursaadikute kohtumine, kus arutati just sedasama teemat. Ärksamate ukrainlaste ootus on suur – ehk nüüd pööravad lääneriigid ometi oma silmad Ukraina poole ning muudavad senist suhtumist, kus Ukraina polnud muud kui Venemaa ääreala. Peagi ametisse asuv president Juštšenko vajab hädasti kõigi nende riikide abi, et oma lubadusi täita ning Ukraina läänelikuks riigiks muuta.

Viimases teledebatis kahe presidendikandidaadi vahel ütles Juštšenko tabavalt, et ehk enam ei määrata Ukraina presidenti Moskvast. Janukovitš teatas seepeale, et Juštšenkost võib saada president vaid ühele osale Ukrainast, vihjates taas Ukraina võimalikule lagunemisele ning Ida-Ukraina lõplikule sidumisele Venemaaga. Ehkki see võimalus ei kuulu kõige tõenäolisemate sekka, saab Ida-Ukraina maharahustamisest uue presidendi esimene ning vaieldamatult raskeim ülesanne. Juba on kaevurid jõudnud teatada võimalikust streigist, Donetskis on meelevaldused ilmselt vaid aja küsimus.

Teisest küljest süvendavad mu kohtumised Lõuna- ning Ida-Ukraina linnades veendumust, et Ukraina võib tõesti astuda uuele teele. Juba täna jaotavad inimesed oma jutus aega revolutsioonieelseks ja revolutsioonijärgseks. Ning uue aja sümbol on president Viktor Juštšenko.

Kui kõik hästi läheb ja Ukraina seab oma sihiks kuulmise Euroopasse, on imperialist Putin esimest korda oma võimuloleku aja jooksul nii palju kaotanud. Kui Juštšenko aga ei suuda lubadusi täita ja osutub uueks Kutšmaks, langeb Ukraina arvatavasti taas stagnatsiooni. Paljud PORA liikmed ja revolutsiooni korraldajad osalesid 13 aastat tagasi näljastreigis. Neile on 2004. aasta lõpu sündmused uus võimalus, kuid kui seekord Ukrainas midagi ei muutu, siis kahtlen, kas nad kümne aasta pärast juba üle 40-aastasena enam tänavatele tulevad.

Minule kõige lihtsamalt ja otsekohesemalt võttis ukraina rahva ees seisva dilemma kokku Donetskis ärimees, kosmeetikafirma omanik Vladimir. “Valisin Juštšenko, sest siis, kui ta lubadusi ei täida, on mul vähemalt võimalik järgmistel valimistel uue kandidaadi poolt valida,” ütles ta mulle siiralt. Demokraatia on kohale jõudnud.

Lõppsõna

Kolmepäevase valimiste vaatlemise asemel jäin Ukrainasse kokku ligi kaheks kuuks. 7. jaanuaril 2005 kodumaale viivasse lennukisse istudes tundsin rõõmu nii Ukrainas oldud aja kui ka tagasisaabumise üle.

1991. aastal, Eesti tormiliste sündmuste ajal olin liiga noor, et vanemad oleksid mind Tallinna kaasa võtnud. Ukrainas kogesin seda, mis mul toona kogemata jäi – rahva ennastsalgavat võitlust ühise eesmärgi nimel.

Ukrainas ringi sõites mõistsin: peame olema õnnelikud, et saime astuda õigele teele juba 14 aastat tagasi. Startis ju ka Ukraina augustis 1991, kuid ehk mitte kõige õigemal suunas. Kas Ukraina uus algus uue presidendi ja suurte lootustega õiges suunas viib, seda näitab aeg.

Ukrainlaste võitlus oma õiguste eest

Oranž revolutsioon 2004. aasta lõpus oli protestirevolutsioon, ukraina rahva protest ebaõigluse, süveneva korralageduse ja häbenematult avaliku korrupsiooni vastu riigis. Maidanile (väljakule) tulid üksmeelselt nii tudengid kui ka poemüüjad, nii arstid kui ka pangatöötajad, sest protestida oli põhjust kõigil elanikkonna kihritel. Valimistulemuste võltsimine presidendivalimiste ajal oli viimane piisk rahva taluvusvõime karikas, sest pea igäuks oli kogunud ebaõiglust ja ametnike ülbust. Omariiklus oli kätte võidetud, aga ikka kehtis nn telefoniõigus, kus meelepärase otsuse saamiseks piisas kõrgel juhtpositsioonil oleva isiku telefonikõnest ja riiklikult oluliste küsimuste otsustamine oli koondatud väikese grupi kõrgete riigiametnike ning oligarhide kätte. Isegi väljaantud seadused soosisid sellesama grupi huve, erastamisest oli saanud hüvede jagamine omade vahel ja rahva õiglustunne ei läinud kellelegi korda. Ukrainlased aga ei tahtnud, et see kõik jätkuks, taheti õiglast ja demokraatlikku valitsust.

Oranži revolutsiooni suurim üllatus minule oligi Viktor Juštšenko pooldajate võimas ülekaal Kiievis – 77%. Oli ootuspärane, et Lääne-Ukraina oma euroopaliku meelega ja ajalooa on Juštšenko kui demokraatia eest võitleja poolt ning idaregioonid pooldavad endise valitsuse venemeelset esindajat juba oma rahvuskoosseisu tõttu. Ootamatu oli aga, et Kiievis, kus asuvad valitsusaparaat ja ministereeriumid, kus soojad ametikohad olid mõnusalt jagatud, hääletas enamik inimesi ikkagi vana korra võimutsemise vastu.

Majanduslik olukord Ukrainas polnud enne revolutsiooni ega pole praegugi kõige hullem. Viimaste aastate majanduskasv oli isegi 9–11% vahel, aga häda oli selles, et kogu rikkus haarati väikese arvu “omade” kätte ja lõhe vaeste ning rikaste vahel kasvas liiga suureks.

Eesti on aastaid oma reformikogemusi Ukrainale jaganud ja Ukraina riigiametnikud on Eesti kolleegidelt koolitust saanud, kuidas tänapäevast tsiviilühiskonda üles ehitada. Presidendi valimistel oli samuti hulgaliselt vaatlejaid Eesti ühiskondlikest organisatsioonidest, nagu Avatud Eesti Fond, samuti Riigikogust. Demokraatia kaitseks oli korraga valimisi vaatlemas isegi 26 rahvasaadikut eesotsas asespiiker Rein Langiga. Ukrainas pandi seda tähele ja Eestit on korduvalt tänatud toetuse eest, mis aitas valimisi õiglaselt läbi viia.

Juštšenko lubas Maidanil rahvale teha lõpu korruptsioonile ja euroopalikke reforme. Üheksa esimese valitsemiskuuga on palju tehtud, aga ukrainlased arvavad, et oleks tulnud muuta rohkem. Kahjuks tekkis terav tüli president Juštšenkot ümbritsevate riigiametnike ja peaminister Julia Timošenko vahel nii äri kui ka võimu jagamise pärast. Nimelt tahtis Juštšenko lähikondlane, Kaitse- ja Julgeolekunõukogu sekretär Pjotr Porošenko võtta kõik julgeolekustruktuurid koos kohtutega oma alluvusse, samal ajal kui Timošenko parteikaaslane oli Ukraina Julgeoleku Teenistuse juht. Kõik need tülid tingisid valitsuse tagandamise. Vastuolud olid kerged tekkima, sest tegemist oli koalitsioonivalitsusega, mis Lääne-Euroopas on tavaline, aga ukrainlastele harjumatu. Nimelt see, et iga partei esindaja hoiab valitsuses peale koalitsiooni üldise suuna ka oma liini. Presidentaalses riigis on ikka harjutud, et on üks juht, kes kõike teab ja juhib.

Ukraina lubab edaspidi hoida Euroopa kurssi ja ELi toetus reformidele püsib. Lootus jääb, et poliitiline kriis leiab lõpuks positiivse lahenduse. Eesti huvi on, et meie piiride lähedal areneks euroopalikke väärtusi hindav majanduslikult arenev riik, kellega kaubavahetust arendada, ja siin saame oma reformikogemustega jätkuvalt abiks olla.

*Paul Lettens,
september, 2005*

Kronoloogia

31. oktoober. Presidendivalimiste esimene voor. Viktor Juštšenko võidab Viktor Janukovitšit 0,5%-ga, kuid ei saa üle 50% häältest, et osutada valituks esimeses voorus.

Olen valimiste vaatleja Ida-Ukraina linnas Gorlivkas.

20. november. Kohtun esimest korda PORA liikmetega.

21. november. Presidendivalimiste teine voor. Kõikjalt riigist tulevad teated võltsimistest.

Olen valimiste vaatleja Kiievi rajoonis. Õhtul aitan üles panna PORA kümme esimest telki Iseseisvusväljakul (Maidanil) ja veedan esimese öö ühes neist.

22. november. Revolutsiooni alguskuupäev. Keskvalimiskomisjon kuulutab enne lõplike valimistulemuste selgumist võitjaks Viktor Janukovitši. Juštšenko pooldajad kogunevad Kiievi kesklinna. Algab telklinnaku püstitamine Hreštšatikule.

Riigikogu liikmetest OSCE vaatlejad sõidavad tagasi Eestisse. Mina kolin telklinnakusse, kus päevaga on üles pandud üle saja telgi.

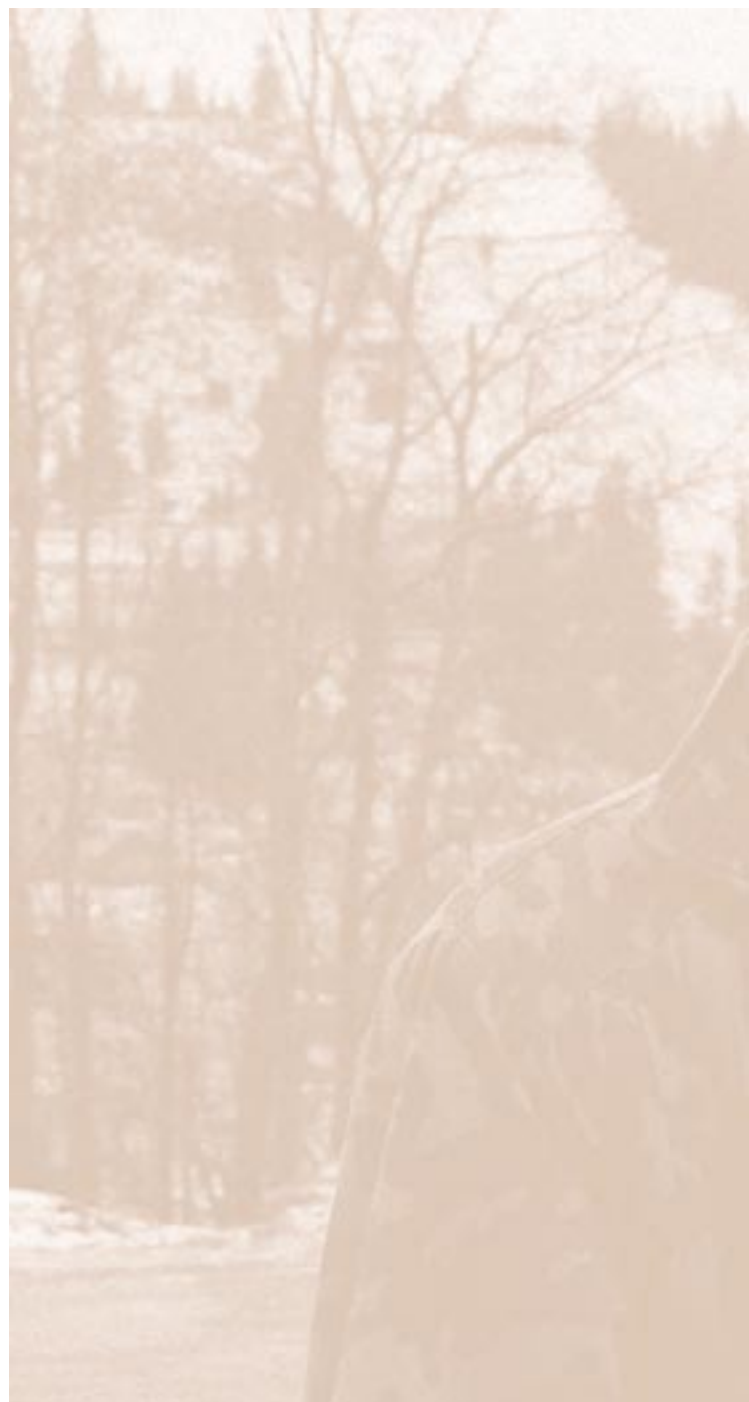
24. november. Avaldatakse ametlikud valimistulemused, mille järgi Janukovitš kogus 49,46% häältest ja Juštšenko 46,61%.

Kõige ärevam päev telklinnakus. Kardetakse, et veel samal päeval kinnitatakse Janukovitš presidendiks ja sõjavägi lööb demonstrandid laiali. Südaööl lõpeb minu töö Riigikogu liikmena.

25. november. Ülemkohus lükkab valimistulemuste ametliku väljakuulutamise edasi ning seab tähtaja opositsiooni valimispettusi puudutavate kaebuste läbi vaatamiseks.

26. november. Juštšenko ja Janukovitš lepivad läbirääkimistel kokku, et olukorrale tuleb leida rahumeelne lahendus. Juštšenko nõuab kordusvalimisi.

Demonstrandid piiravad sisse valitsushoone. Kohtan telklaagris Poola, Gruusia, Leedu ja Valgevene kodakondsusega noori. Osa neist on olnud Ukrainas juba nädalaid.

27. november. Parlament kuulutab valimised tühiseks ja avaldab valimiskomisjonile sümbolselt umbusaldust. Need otsused ei ole siduvad. Donetskis toimuvad Janukovitši toetajate meeleavaldused.

28. november. Idaregioonid lubavad Ukrainast lahku löüa, kui Juštšenko peaks presidendiks saama.

29. november. Ülemkohus hakkab läbi vaatama võltsimisüüdistusi. Janukovitš teatab, et võib nõustuda uute valimiste korraldamisega kõige problemaatilisemates regioonides.

30. november. Valimiskampaania ajal Janukovitšit toetanud president Leonid Kutšma ütleb, et ei toeta teise valimisvooru kordamist. Lahendusena pakub ta välja uute valimiste korraldamise lähitulevikus.

1. detsember. Parlament avaldab teisel katsel valitsusele umbusaldust. Janukovitš kuulutab parlamendi otsuse õigustühiseks.

Osalen Tallinna Raekoja platsil Eesti Ukraina Kongressi korraldatud oranži revolutsiooni toetusmeeleavaldusel.

2. detsember. Läbirääkimised kriisi lahendamiseks jooksevad liiva. Oodatakse ülemkohtu otsust.

3. detsember. Ülemkohus tühistab teise vooru tulemused.

8. detsember. Teise vooru kordusvalimiste kuupäevaks määratakse 26. detsember.

9.–10. november. Külasthan Lääne-Ukraina pealinna Lvivi.

11. detsember. Austria arstid kinnitavad, et Juštšenkot mürgitati toksilise ainega.

14. detsember. Algab sõpruse rong. Stardime Kiiest lõuna poole, külastame Tšerkassõ ja Kirovogradi.

15. detsember. Odessas blokeeritakse meie sissepääs linna. Sisevägede kohalesaabumisega kriis laheneb.

16. detsember. Keskpäeval sõpruse rongi kontsert Odessas. Hilisõhtuks jõuame Mõkolaivi.

17. detsember. Üritused Mõkolaivis ja Hersonis. Tee Krimmi suletakse Armanski juures. Blokaadi ajal saavad mõned autod väiksemaid vigastusi.

18. detsember. Üritused Jaltas, päike paistab. Õhtused uudised näitavad, kuidas Sevastopolis peksti puruks oranžide lippudega autosid.

19. detsember. Jätame Sevastopoli külastuse turvalisuse kaalutlusel ära. Õhtuks jõuame Zaporizžjasse, kus meid võetakse hästi vastu.

20. detsember. Janukovitši ja Juštšenko teledebatt. Üritused Zaporizžjas. Õhtul jälgime telekast debatti.

21. detsember. Saame mitmelt poolt soovitusi jätta Donetskisse minemata. Donetski ringil meie tee blokeeritakse. Saabunud ööpimeduses loobitakse meie autosid kividega, tee peale visatud naelad lõhuvad autokumme, kolonn laguneb. Donetski blokaadi korraldajad piiravad kumme parandama jäänud autod sisse. Verevalamisest päästab kohale saabuv miilitsa eriüksus.

22. detsember. Otsustame Ukraina venemeelseimat linna Luganskit mitte külastada. Sõidame öö läbi Harkivi poole. Täis tuisanud tee sunnib kolonni liikuma keskmise kiirusega 40 kilomeetrit tunnis. Harkivis ootab meid soe vastuvõtt.

23. detsember. Üritused Harkivis. Õhtustes teleuudistes on Donetski blokaad esiteema.

24. detsember. Päeval toimusid üritused Sumõs ja Poltavas. Enne keskööd jõuame Kieveisse. Teel Maidanile ühineb kolonniga sadu autosid, teeäartel seisavad inimesed ja lehvivad lipud. Ühe korraldajana on mul au esineda Maidani pealaval väljakutäiele rahvale.

Koos ametliku kampaania lõpuga lõpeb ka südaööks sõpruse rong.

24. detsember. Keskööl lõpeb ametlik kampaania. Mõlemad kandidaadid kinnitavad, et on veendunud valimisvõidus.

25. detsember. Konstitutsioonikohus keelab kodus hääletamise.

26. detsember. Kolmas valimisvoor kulgeb suhteliselt rahulikult. Esimeste tulemuste avalikustamine ennustab Juštšenko võitu.

27. detsember. Peaagu lõplike valimistulemuste selgumise järel on Juštšenko võit selge. Janukovitš kinnitab, et ei kavatse alla anda ning peab tulemusi võltsituks.

30. detsember. Ülemkohus lükkab tagasi Janukovitši kaebused.

31. detsember. Janukovitš esitab avalduse peaministri kohalt tagasiastumiseks.

5. jaanuar. Lahkuv president Leonid Kutšma aktsepteerib Janukovitši avalduse.

7. jaanuar. Lahkun Ukrainast. Peagi kuulutatakse välja lõplikud valimistulemused, võitja Juštšenko kogub 51,99% ja Janukovitš 44,2% häältest. Jaanuari lõpus annab uus president ametivande.

